

17-osios jaunųjų mokslininkų konferencijos „Mokslas – Lietuvos ateitis“ teminės konferencijos
TRANSPORTO INŽINERIJA IR VADYBA,
vykusios 2014 m. gegužės 8 d. Vilniuje, straipsnių rinkinys

Proceedings of the 17th Conference for Junior Researchers 'Science – Future of Lithuania'
TRANSPORT ENGINEERING AND MANAGEMENT, 8 May 2014, Vilnius, Lithuania

Сборник статей 17-й конференции молодых ученых «Наука – будущее Литвы»
ИНЖЕНЕРИЯ ТРАНСПОРТА И ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕРЕВОЗОК, 8 мая 2014 г., Вильнюс, Литва

AUGALININKYSTĖS ŪKIO PRODUKCIJOS IŠVEŽIMO Į UŽSIENIO ŠALIS TYRIMAS

Laima Ragažinskaitė¹, Nijolė Batarlienė²

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

El. paštas: ¹laima.ragazinskaite@gmail.com; ²nijole.batarliene@vgtu.lt

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjami augalininkystės ūkio produkcijos išvežimo į kitas šalis aspektai. Analizuojama, eksporto reikšmė šalies ekonomikai, išskiriamos eksporto skatinimo priemonės. Pateikiama augalininkystės ūkio produkcijos išvežimo esamos padėties analizė, naujausių statistinių duomenų ir problemų, susijusių su grūdų eksportu, analizė.

Reikšminiai žodžiai: eksportas, eksporto skatinimas, grūdų sektorius užsienio prekyba augalininkystės ūkio produkcija.

Įvadas

Vienas iš šalies ekonominio išsivystymo lygio rodiklių yra šalies užsienio prekybos balanso rezultatas, taip pat jo struktūra bei ūkio subjektų įsitraukimas į naujų užsienio prekybos ryšių plėtrą. Galimybė eksportuoti gaminamą produkciją ar teikiamas paslaugas daugeliui įmonių padeda ne tik išsilaikyti rinkoje, bet ir didinti gamybos ir prekybos apimtį, išlaikyti ir kurti naujas darbo vietas ir kt. Žemės ūkio bei maisto produktų gamyba bei prekyba taip pat tampa vis labiau globalizuota. Žemės ūkis yra vienas iš prioritetinių Lietuvos sektorių ir atlieka svarbų ekonominį, socialinį ir ekologinį vaidmenį, tad yra tikslinga ieškoti galimybių padėti šiam sektoriui aktyviai plėstis ne tik vietinėje, bet ir užsienio rinkoje. Laisvas prekių judėjimas atveria galimybes dalyvauti didesnėje ir atviresnėje rinkoje, o Lietuvos žemės ūkio produkcijos gamintojams suteikia teisę pasinaudoti įvairiomis eksporto plėtros galimybėmis.

Lietuvoje kasmet fiksuojamas užsienio prekybos balanso deficitas. Kaip vienas iš sprendimo būdų gali būti išskirtas augalininkystės ūkio produkcijos išvežimo į kitas šalis skatinimas. Tačiau siekiant įgyvendinti šį tikslą, yra susiduriama su tokiais problemomis, kaip informacijos stoka apie eksporto galimybes, poreikis prisitaikyti prie vartotojų poreikių bei poreikis didinti ūkių gyvybingumą skatinant eksporto plėtrą.

1. Eksporto reikšmė šalies ekonomikai

Eksportas – prekių išvežimas iš Lietuvos Respublikos muitų teritorijos ar paslaugų teikimas už Lietuvos

Respublikos muitų teritorijos ribų, t. y. Lietuvos, kaip Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybės narės, prekių ir paslaugų eksportas į trečiąsias šalis ir išvežimas į ES valstybes nares (Lietuvos... 2009). Anot J. Bruneckienės, D. Paltanavičienės (2012), vienas iš svarbiausių veiksnių, kuris gali skatinti šalies ekonomikos plėtrą yra eksportas.

G. Jatulevičienės, M. Kučinskienės ir R. Garucko (2007) teigimu, Lietuvai, mažai valstybei, turinčiai palyginti nedidelę vidaus rinką, šalies verslo įmonių siekis greičiau įgyvendinti naujas idėjas ir užtikrinti gyvenimo gerovę bei pasiekti šalies ekonominį augimą, labai susijęs ir priklauso būtent nuo užsienio prekybos.

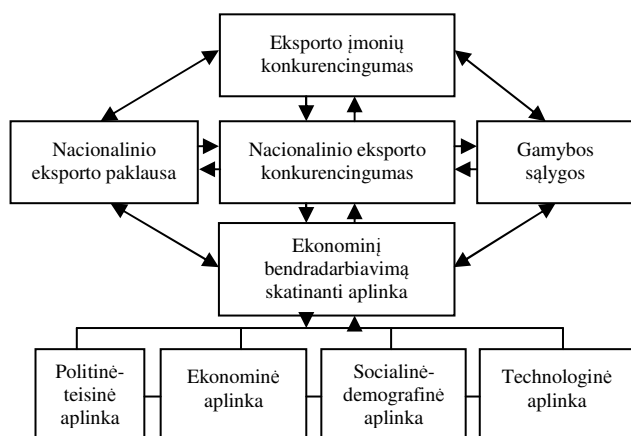
Eksportas yra pagrindinis faktorius, lemiantis valstybės ekonomikos augimo pasiekimą ir aukštesnę konkurencijos lygį vidaus rinkoje. J. Bruneckienė (2010) taip pat teigia, kad eksportas yra sutapatinamas su šalies ar regiono konkurencingumu. Pabrėžiama, kad regionas turi gebėti pasiūlyti išorės rinkoms prekes ir paslaugas, už kurias gautomis pajamomis galėtų finansuoti reikiamą importą ir kitas regiono viduje vykdomas veiklas. Nacionalinio eksporto konkurencingumo sampratos schema pateikta 1 paveiksle.

Nacionalinio konkurencingumo schemeje tarpusavyje susiję veiksniai yra sugrupuoti į 4 grupes:

– *Nacionalinio eksporto paklausa.* Čia priskiriamas eksporto įmonių gebėjimas užtikrinti esamą paklausą; eksporto įmonių atliekami tyrimai, siekiant nustatyti vartotojų poreikius; vartotojų pasitikėjimas prekėmis, eksportuojamų prekių turimos savybės ir kokybė.

– *Gamybos sąlygos.* Čia priskiriamas glaudus bendradarbiavimas tarp verslo, mokslo ir valdžios sektorių;

pakankamas kiekis informacijos apie potencialias / esamas eksporto rinkas; įmonių gebėjimas pasinaudoti ekonominio bendradarbiavimo santykiais su šalies vyriausybe dėl eksporto plėtros.

1 pav. Nacionalinio eksporto konkurencingumo schema (sudaryta autorės remiantis Bruneckienė ir Paltanavičienė 2012 straipsnio duomenimis)

– *Eksporto įmonių konkurencingumas.* Įmonių gebėjimas pasinaudoti valstybės taikomomis eksporto skatinimo priemonėmis.

– *Ekonominį bendradarbiavimą skatinanti aplinka,* kurią sudaro tinkamai veikiančios aplinkos:

Politinė-teisinė aplinka. Šioje aplinkoje susiduriama su piliečių ir įmonių pasitikėjimu valdžios, priimtais politiniais sprendimais; įmonių pasitikėjimas vyriausybės eksporto politika; eksporto skatinimo priemonių efektyvumas; biurokratijos ir korupcijos, esančios vyriausybėje, lygis.

Ekonominė aplinka. Šią aplinką sudaro makroekonominis šalies stabilumas; šalies infrastruktūra, skatinanti ekonominio bendradarbiavimo plėtrą ir efektyvumą; šalies ekonomikos atvirumo lygis.

Socialinė-demografinė aplinka. Tai yra piliečių pasitenkinimas gyvenimo kokybe šalyje; visuomenės prioritetai dėl nacionalinės/eksportuotos produkcijos.

Technologinė aplinka. Šioje aplinkoje susiduriama su vartotojų požiūriu į naujoves ir įmonių gebėjimu tas naujoves įgyvendinti; eksportuojančių įmonių požiūris į naujoves ir mokslinių tyrimų plėtrą.

Šalyje sudarius tinkamas sąlygas įmonės plėtrai į užsienio rinkas yra išlaikomas aukštas konkurencingumo lygis. Galimybė eksportuoti produkciją daugeliui įmonių padeda ne tik išsilaikyti rinkoje, bet ir didinti gamybos, kartu ir prekybos, apimtis, išlaikyti ir kurti naujas darbo vietas. Užsienio prekyba vaidina svarbų vaidmenį šalies ekonominiam augimui. Eksporto didinimas skatina gamybos apimties ir užimtumo didėjimą.

Taip pat ekonominis augimas veikia prekių, kuriomis šalis prekiauja, asortimento plėtrą. Lietuvos integracija į ES atvėrė didžiules galimybes Lietuvos užsienio prekybai. Maža ekonomika dažniausiai neturi pakankamai išteklių gaminti platų asortimentą prekių ir paslaugų, kad galėtų patenkinti vartojimo bei investicijų poreikius šalies viduje. Todėl, norėdama įsivežti pageidaujamų produktų, šalis atitinkamai turi gebėti pasiūlyti užsienio rinkoms tam tikras prekes ir paslaugas, už kurias gautomis pajamomis

galėtų finansuoti reikiamą importą. Todėl mažose atvirose šalyse eksportas yra laikomas pagrindiniu užsienio valiutos šaltiniu, ypač svarbiu tokiai pereinamosios ekonomikos šaliai kaip Lietuva, kurioje dauguma žaliavų ir beveik visos investicinės prekės yra importuojamos.

Taigi, dėl globalizacijos ir besikeičiančios verslo aplinkos daugelis įmonių privalo pereiti visapusiškos transformacijos procesus ir tapti labiau internacionalizuotos. Eksportas yra viena iš įėjimų į tarptautines rinkas formų. Akivaizdu, kad eksportas užtikrina spartų valstybės ekonomikos augimą, o vidaus įmonių konkurencija pereina į aukštesnį lygmenį.

2. Lietuvos eksporto skatinimo priemonės

Tarptautinės prekybos praktika rodo, kad ekonominis šalies nestabilumas, šalies ir užsienio prekybos partnerių pasitikėjimo stoka yra pagrindiniai veiksniai, trukdantys eksporto plėtrą (Bernatonytė 2011). Įvairiose šalyse, eksportas yra pagrindinis būdas padidinti mąsto ekonomiką, diegti naujas technologijas ir skleisti žinias (Durmusoglu *et al.* 2012). Siekiant sumažinti eksporto srityje kylančias problemas ir skatinti šalies eksporto plėtrą, Lietuvos eksporto plėtros strategijoje yra numatytos šios eksporto skatinimo priemonės:

– įmonių dalyvavimo tarptautinėse mugėse ir parodose skatinimas;

– Lietuvos užsienio atstovybių aktyvesnės veiklos skatinimas;

– eksporto kredito draudimo dalinis išlaidų padengimas;

– konferencijų, mokymų, konsultacijų ir seminarų dalinis išlaidų padengimas;

– nacionalinio prekės ženklų gerinimas;

– visos naudingos informacijos surinkimas ir pateikimas apie galimas eksporto rinkas.

Taip pat skatinant vieną iš prioritetinių Vyriausybės ekonominės politikos veiklos sričių, t. y. eksportą, Ūkio ministerija bei kitos valstybinės institucijos tiek iš nacionalinio biudžeto, tiek iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų vykdo įvairias eksporto skatinimo priemones (Ūkio... 2012). Šios priemonės, tai:

– *Naujos galimybės.* Priemonės tikslas – skatinti įmones aktyviau ieškoti užsienio partnerių ir didinti pardavimą užsienio rinkose.

– *Lyderis LT.* Priemonės tikslas – skatinti įmonių investicijas, kuriomis didinamas įmonių darbo našumas ir eksportas ar pradedama naujų produktų gamyba.

– *E-verslas LT.* Priemonės tikslas – skatinti labai mažas ir vidutines įmones diegti informacines technologijas, tuo sudaryti palankias sąlygas įmonių darbo našumui ir eksportui didinti.

– *Procesas LT.* Priemonės tikslas – skatinti mažas ir vidutines įmones diegti šiuolaikiškus vadybos metodus ir valdymo sistemas, tuo sudaryti palankias sąlygas įmonių darbo našumui ir eksportui didinti.

Kartu su ES struktūrinių fondų lėšomis teikiamos eksporto skatinimo priemonės:

Nuo verslo pradžios iki eksporto plėtros. Projekto tikslas – skatinti verslumą, didinti Lietuvos įmonių kon-

kurencingumą, teikiant smulkiam ir vidutiniam verslui viešąsias paslaugas, stiprinant klasterių iniciatyvas, prisidėti prie Lietuvos įmonių įsitvirtinimo tarptautinėse rinkose, skatinant vis didesnę jų įsitraukimą į tarptautinę prekybą.

Tarptautinio konkurencingumo link. Projekto tikslas – didinti Lietuvos kaip verslios ir konkurencingos šalies potencialą, įgyvendinant aukštųjų technologijų, globalizacijos ir mokslo integracijos skatinimo bei įmonių konkurencingumo didinimo iniciatyvas.

Taigi, siekiant padėti Lietuvos įmonėms išspręsti su įmonės plėtra užsienio rinkoje susijusias problemas yra numatytos eksporto skatinimo priemonės. Efektyviai panaudojus šias priemones yra didinamas įmonių konkurencingumas, skatinamas verslumas bei eksporto plėtra.

3. Augalininkystės ūkio produkcijos išvežimas

Anot V. Vinciūnienės, J. Dadurkaitės (2011), globalizacijos procesų plėtotė, gilėjimas ir greitėjimas paliečia visus ekonomikos sektorius, tame tarpe ir žemės ūkį. Žemės ūkio bei maisto produktų gamyba bei prekyba taip pat tampa vis labiau globalizuota. Spartėjantys globalizacijos ir regionizacijos procesai didina žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos srautus, Lietuvos žemės ir maisto ūkis vis stipriau integruojasi į pasaulines rinkas, tuo pačiu vis labiau tampa priklausomas nuo globalių procesų.

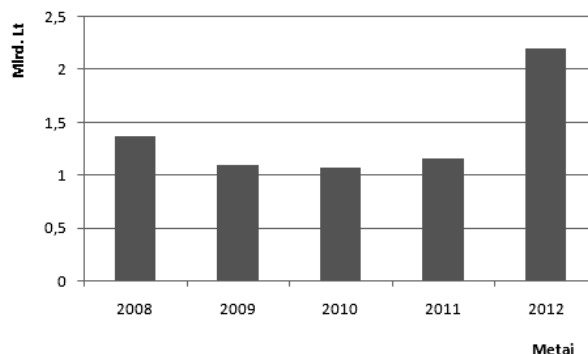
Vertinant apsirūpinimą grūdais ir jų produktais, galima teigti, kad Lietuvoje išauginto grūdų derliaus pakanka šalies poreikiams patenkinti, tad prekyba pertekliniais žemės ūkio ir maisto produktais sudaro vis didesnę visos Lietuvos užsienio prekybos dalį. Nors Lietuvai tapus ES nare, atsivėrė naujos galimybės ir sąlygos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto plėtrai, eksporto geografija nėra plati (Dabkienė 2008). Lietuva prekiauja su daugeliu pasaulio šalių, tačiau intensyviausi prekybiniai ryšiai palaikomi su gretimomis geografiniu atžvilgiu šalimis. Grūdų trūkumas pasaulio ir ES grūdų rinkose skatina Lietuvos žemdirbius auginti daugiau grūdinių augalų. Bendradarbiauti su kitomis ES narėmis Lietuvos ūkininkus skatina ir tai, jog eksporto į visas ES šalis neribojami kvotos, nėra kitų techninių ar ekonominių prekybos barjerų, tad lietuviški produktai gali vis stipriau skverbtis į naujas ES rinkas. Naujų rinkų paieškai padeda sudaromos ūkininkams ir verslininkams lengvatinės sąlygos dalyvauti tarptautinėse parodose, eksportuotojams skirtose konferencijose ir seminaruose.

Taigi, žemės ūkis tampa vis labiau globalizuotas ir šalyje susiduriama su poreikiu skatinti lietuviškų žemės ūkio produktų eksportą. Lietuvoje išauginto grūdų derliaus pakanka šalyje esantiems poreikiams patenkinti, tad perteklinis grūdų kiekis gali būti eksportuojamas į kitas užsienio šalis. Taip yra skatinamas šalies ekonominis augimas bei teigiami pokyčiai šalies prekybos balanse.

4. Statistinių duomenų analizė

Analizuojant augalininkystės ūkio produkcijos išvežimo naudą ir svarbą, svarbu apžvelgti ir statistinius

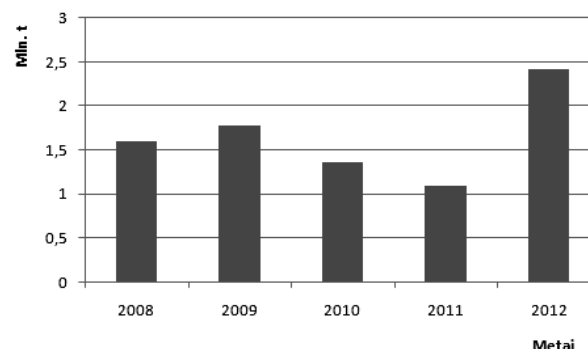
duomenis. 2 paveiksle pavaizduota 2008–2012 metų grūdų ir grūdų produktų eksporto kitimo kreivė, mlrd. Lt (Grūdų ir grūdų produktų... 2013).

2 pav. Grūdų ir grūdų produktų eksportas 2008–2012 metais, mlrd. Lt (sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis)

2008 m. grūdų ir grūdų produktų buvo eksportuota už 1,37 mlrd. Lt, 2009 m. už 1,09 mlrd. Lt, 2010 m. už 1,07 mlrd. Lt, 2011 m. už 1,16 mlrd. Lt, o 2012 m. už 2,2 mlrd. Lt. Eksporto metu gaunamų pajamų kitimo tendencijos atspindi grūdų derliaus bei supirkimo kainų kitimą rinkoje.

3 paveiksle pavaizduotas 2008–2012 metais eksportuotas grūdų kiekis, mln. t.

3 pav. Grūdų ir grūdų produktų eksportas 2008–2012 metai, mln. t (sudaryta remiantis Žemės ūkio ministerijos pateiktais duomenimis)

Per 2008 kalendorinius metus iš Lietuvos eksportuota per 1,5 mln. t grūdų, iš jų net 1,1 mln. t kviečių. 2009 m. iš Lietuvos išvežta 1,77 mln. t grūdų, kurių vertė 855,1 mln. Lt. Grūdų eksportas, palyginti su 2008 m., padidėjo 18 proc., tačiau išvežtų grūdų vertė sumažėjo apie 20 proc. Tokią situaciją lėmė pasaulinėje grūdų rinkoje susiklosčiusios rinkos kainos. Beveik 72 proc. visų eksportuotų grūdų sudarė kviečiai. Per 2010 metus iš šalies išvežta 1 360,3 tūkst. t javų grūdų. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia eksportuota kviečių – 1 123,1 tūkst. t (82,6 proc. eksportuoto kiekio). Per 2011 m. iš šalies išvežta 1 090,6 tūkst. t javų grūdų. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia eksportuota kviečių – 807,7 tūkst. t (74,1 proc. eksportuoto kiekio) ir miežių – 204,3 tūkst. t (19 proc.). 2012 kalendoriniais metais eksportuota 2 mln. t javų grūdų ir 0,42 mln. t rapsų sėklų,

kurių bendra vertė – 2,35 mlrd. Lt. Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia eksportuota kviečių –1,67 mln. t (80 proc. eksportuoto javų grūdų kiekio).

Remiantis Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro pateiktais duomenimis (Grūdų... 2013), 2013 metų sausio mėnesį iš Lietuvos išvežta beveik tris kartus daugiau grūdų. Lietuvos grūdų supirkimo įmonės šių metų sausį eksportavo 222,089 tūkst. t grūdų – 2,8 karto daugiau negu 2012 m. analogišku laikotarpiu. Iš jų 67 proc. (148,594 tūkst. t) sudarė kviečių eksportas, kurie eksportuoti į Latviją, Lenkiją, Vokietiją, Švediją ir Iraną. Miežiai (41,097 tūkst. t) buvo eksportuoti į Latviją, Estiją, Vokietiją ir Saudo Arabiją, kvietrugiai (30,394 tūkst. t) – į Latviją, Vokietiją, Olandiją, Švediją ir Iraną, o rugiai (458,9 t) – į Latviją, Vokietiją ir Iraną. Rapsų 2013 m. sausio mėnesį, lyginant su praėjusių metų analogišku laikotarpiu, eksportuota 27,4 proc. mažiau – 8,349 tūkst. t. Jie išvežti į Lenkiją, Olandiją ir Suomiją.

Tokių grūdų eksporto augimą lemia keletas priežasčių, tokių kaip:

– *Rekordinis derlius*. Manoma, kad jis 2013 metais sudarys apie 5 mln. tonų, apie pusę viso derliaus tikimasi eksportuoti iki metų pabaigos.

– *Išaugęs didžiausių grūdų eksportuotojų kooperacijos lygis*, t. y. siekiant optimizuoti grūdų eksportą, įmonės 2013 metais padidino bendradarbiavimą ir vienai įmonei pritrūkus grūdų, pagelbėja kita įmonė. Glaudesniam įmonių bendradarbiavimui padeda panašios grūdų savybės ir kokybė.

– *Eksportuotojai atranda naujas rinkas*.

Kaip buvo minėta anksčiau, pagrindinės Lietuvos grūdų eksporto partnerės yra Latvija, Lenkija, Vokietija, Švedija, Iranas, Estija, Saudo Arabija, Olandija ir Suomija. VŠĮ “Versli Lietuva” pateikia informaciją apie šių valstybių ir Lietuvos grūdų eksporto santykius (Eksporto... 2013):

– *Latvija*. 2010 m. prekių eksporto struktūra lyginant su 2004 m. labiausiai išaugo javų dalis nuo 1 iki 8,4 proc., arba nuo 19 mln. Lt. iki 224 mln. Lt. Taip atsitiko todėl, kad beveik pusę visų javų eksportuojame per Latvijos uostus. Latvijai 2013 metų sausį teko 8,2 proc., visų eksportuotų javų, tai sudarė 23 mln. Lt.

– *Lenkija*. Lenkijai 2013 metų sausį teko 8,5 proc., visų eksportuotų javų, tai sudarė 23 mln. Lt.

– *Vokietija*. Vokietijai 2013 metų sausį teko 11,4 proc., visų eksportuotų javų, tai sudarė 31 mln. Lt.

– *Iranas*. Iranui 2013 metų sausį teko 38,2 proc., visų eksportuotų javų, tai sudarė 105,1 mln. Lt. Grūdų eksportas į Iraną augo dėl to, kad sutapo keletas aplinkybių:

- prastas Rusijos ir Ukrainos (vienų didžiausių javų eksportuotojų pasaulyje) grūdų derlius 2012 m.;
- įtempta geopolitinė padėtis, kuri lėmė tai, kad Iranas nusprendė apsirūpinti grūdų atsargomis;
- tinkama lietuviškų grūdų kokybė;
- dėl politinių priežasčių pristabdytas grūdų importas iš JAV.

– Jeigu grūdai į Iraną nebūtų buvę eksportuoti, tai lietuviškų grūdų eksporto kaina būtų buvusi 5–10 proc. mažesnė.

– *Saudo Arabija*. Saudo Arabijai 2013 metų sausį teko 8,5 proc., visų eksportuotų javų, tai sudarė 23 mln. Lt.

– *Suomija ir Švedija*. Eksporto augimą paskatino ir prieš keletą metų pradėtas eksportas į Skandinavijos rinkas, kur sėkmingai tvirtinamos pozicijos ir išlaikomos augimo tendencijos.

Taigi, remiantis statistiniais duomenimis, galima pastebėti, kad 2008–2012 metų laikotarpiu yra pastebimas eksportuojamų grūdų kiekio ir už tai gaunamų pajamų augimas. Gausėjantys grūdinių augalų derliai bei išaugęs grūdų eksportuotojų kooperacijos lygis skatina Lietuvos ūkininkus ne tik tvirtinti turimas pozicijas valstybėse – eksporto partnerėse, bet ir ieškoti naujų galimybių kitose rinkose.

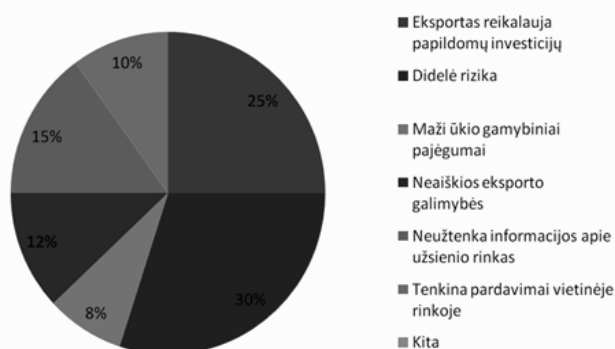
5. Problemos, susijusios su grūdų eksportu, ir jų sprendimas

Eksportas tampa kasdienybe vis didesniai skaičiumi Lietuvos įmonių, ne išimtis ir žemės ūkis. Siekiant išnagrinėti augalininkystės ūkio produkcijos išvežimo į kitas šalis situaciją Lietuvoje bei remiantis gautais tyrimo rezultatais, pateikti siūlymus proceso, susijusio su užsienio prekybos augalininkystės ūkio produktais, tobulinimui, buvo atlikta anketinė apklausa. Anketą užpildė 70 respondentų – ūkininkų iš visos Lietuvos.

Net 67 proc. apklausoje dalyvavusių ūkininkų neeksportuoja ūkyje užaugintos produkcijos. 4 paveiksle pateiktas grafinis neeksportavimo priežasčių vaizdas.

Pagrindinė nurodyta priežastis, kuri skatina ūkininkus neeksportuoti, yra didelė rizika. Ši rizika susijusi su ūkininkų nepasitikėjimu užsienio partneriais, baime prarasti pelną ir pan. Kita svari priežastis yra ta, jog eksportavimas reikalauja papildomų investicijų. Šios investicijas sudaro papildomo kapitalo poreikį, siekiant užsienio rinkai pateikti konkurencingą produkciją, laiko sąnaudas ieškant prekybos partnerių užsienyje ir pan.

Dėl kokių priežasčių neeksportuojate ūkyje užaugintos produkcijos?

4 pav. Priežastys, lemiančios ūkyje užaugintos produkcijos neeksportavimą (sudaryta autorės remiantis anketinės apklausos metu gautais rezultatais)

Ūkininkai dažnai nesiryžta pradėti eksportuoti, nes jiems yra neaiškios eksporto galimybės arba yra nepakankamai informacijos apie užsienio rinkas. Šiai situaci-

jai pakeisti būtina kuo daugiau dėmesio skirti ūkininkų informavimui ir konsultavimui eksporto klausimais.

Taip pat apklaustuosius ūkininkus tenkina pardavimai vietinėje rinkoje arba yra maži jų valdomų ūkių gamybiniai pajėgumai. Šiuos atsakymų variantus renkasi smulkių ūkių atstovai, kurie dažniausiai produkcijos nesandėliuoja, parduoda ją iškart nuėmę derlių, tad jie papildomai neinvestuoja į konkurencingo produkto paruošimą ir juos tenkina tuo metu rinkoje siūloma grūdų supirkimo kaina.

Tad būtina spręsti šias problemas, skiriant kuo daugiau dėmesio ūkininkų informavimui ir konsultavimui eksporto klausimais. Svarbus žingsnis – sudaryti palankias sąlygas kurtis ir vystytis Lietuvos grūdų klasteriui. Bendra grūdų sektoriaus situacijos analizė parodė, kad jau dabar galima kalbėti apie sparčiai besiformuojantį, kol kas dar neformalų, bet turintį nemažai klasteriui būdingų bruožų tinklinį darinį (Vaitkevičius, Stalgienė 2010). Lietuvos grūdų klasterio nariai specializuojasi konkrečioje produkto vertės grandinės stadijoje ir gauna naudą iš bendradarbiavimo su klasteriui priklausančiais tiekėjais bei klientais. Klasterizacijos metu Lietuvos augalininkystės ūkių atstovai išspręstą problemą, susijusią su informacijos ir galimybės konsultuotis stoka. Taip pat padidėja konkurencija vidaus ir tarptautinėse rinkose, tampa lengviau eksportuoti augalininkystės ūkio produkciją.

Kitas su grūdų eksportu susijusių problemų sprendimo būdas – siūlyti ūkininkams kvalifikacijos kėlimo kursuose išklausti kursą apie augalininkystės ūkio produkcijos eksporto galimybes. Šių kursų metu ūkininkai būtų supažindinami su siūlomomis eksporto skatinimo priemonėmis, eksporto proceso organizavimu, grūdų eksportavimo būdais, galimomis šalimis – eksporto partnerėmis ir kt.

Literatūra

- Bernatonytė, D. 2011. *Tarptautinė prekyba*. Kaunas: KTU leidykla Technologija. 480 p.
- Bruneckienė, J. 2010. *Šalies regionų konkurencingumo vertinimas įvairiais metodais: rezultatų analizė ir vertinimas*. *Ekonomika ir vadyba* 15: 25–31.
- Bruneckienė, J.; Paltanavičienė, D. 2012. *Measurement of Export Competitiveness of the Baltic States by Composite Index*. *Inžinerinė ekonomika* 23 (1): 50–62.
- Dabkienė, V. 2008. *Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų eksporto rinkos*. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. 3138.
- Durmusoglu, S. S.; Apfelthaler, G.; Nayir, D. Z.; Alvarez, R.; Mughan, T. 2012. *The effect of government-designed export promotion service use on small and medium-sized enterprise goal achievement: A multidimensional view of export performance*. *Industrial Marketing Management* 41: 680–691.
- Eksporto rinkų žemėlapis*. [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.verslilietuva.lt/lt/eksporto-pletra/rinkos-pasirinkimas/eksporto-rinku-zemelapis/>>.
- Grūdų eksporto statistiniai duomenys*. [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt>>.
- Grūdų ir grūdinių augalų eksporto statistiniai duomenys*. [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. balandžio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/index.php?-518082652>>.
- Grūdų ir grūdų produktų eksportas 2008–2012 metais*. [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/>>.
- Jatulevičienė, G.; Kučinskienė, M.; Garuckas, R. 2007. *Lietuvos užsienio prekybos pokyčiai integruotoje Europos Sąjungos rinkoje*. *Ekonomika* 79: 77–93.

Išvados

Eksportas yra pagrindinis faktorius, lemiantis valstybės ekonomikos augimo pasiekimą ir aukštesnę konkurencijos lygį vidaus rinkoje. Galimybė eksportuoti produkciją daugeliui įmonių padeda ne tik išsilaikyti rinkoje, bet ir didinti gamybos, kartu ir prekybos, apimtis, išlaikyti ir kurti naujas darbo vietas.

Skatinant vieną iš prioritetinių Vyriausybės ekonominės politikos veiklos sričių, t. y. eksportą, ministerija bei kitos valstybinės institucijos tiek iš nacionalinio biudžeto, tiek iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų vykdo įvairias eksporto skatinimo priemones. Efektyviai panaudojus šias priemones yra didinamas įmonių konkurencingumas, skatinamas verslumas bei eksporto plėtra.

Žemės ūkio bei maisto produktų gamyba bei prekyba taip pat tampa vis labiau globalizuota. Lietuvoje išauginto grūdų derliaus pakanka šalies poreikiams patenkinti, tad prekyba pertekliniais žemės ūkio ir maisto produktais sudaro vis didesnę visos Lietuvos užsienio prekybos dalį.

Lietuvos ūkininkai ne tik sėkmingai eksportuoja užaugintą produkciją į senąsias eksporto rinkas, bet ieško ir naujų galimybių kitose rinkose, taip didindami ne tik eksportuojamų grūdų kiekius, bet ir juos gaunamas pajamas.

Ūkininkų apsisprendimą neeksportuoti ūkiuose užaugintos produkcijos daugiausia lėmė didelė rizika, papildomų investicijų poreikis, neaiškios eksporto galimybės bei nepakankamas informacijos kiekis apie užsienio rinkas.

Problemų, susijusių su ūkininkų informavimo ir konsultavimo eksporto klausimais, sprendimui siūloma sudaryti palankias sąlygas kurtis ir vystytis Lietuvos grūdų klasteriui bei siūlyti ūkininkams kvalifikacijos kėlimo kursuose išklausti kursą apie augalininkystės ūkio produkcijos eksporto galimybes.

Lietuvos Respublikos 2009–2013 metų eksporto plėtros strategija. [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/web/lt/eksportas>>.

Ūkio ministerijos apibrėžtos eksporto skatinimo priemonės. [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/web/lt/eksportas/prama_eksporto_pletrai>.

Vaitkevičius, S.; Stalgienė, A. 2010. *Klasterizacijos raiška Lietuvos grūdų sektoriuje.* Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Nr. 22 (3). 1–8 p.

Vinciūnienė, V.; Dadurkaitė, J. 2011. *Globalizacijos poveikis Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybai.* Management theory and studies for rural business and infrastructure development 1(25): 239–252.